

Відгук

офіційного опонента на дисертацію Євгенії Олександровни Скріннік
«Підготовка майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних
цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.07 –теорія і методика виховання

Ціннісна проблематика вже протягом доволі тривалого часу привертає увагу філософів, культурологів, соціологів, психологів, педагогів. Не втрачає вона своєї актуальності й сьогодні, особливо в такій складовій, як сімейні духовно-моральні цінності, що постають важливими регуляторами поведінки людини, її ставлення до самої себе й оточуючих, орієнтирами в процесі самовизначення та самореалізації.

Водночас звернення до сучасних реалій свідчить, що українська сім'я перебуває в складній ситуації, яка спричинена неоднозначними соціально-економічними, політичними, духовно-культурними процесами, характерними для нашого суспільства. Як наслідок, сімейне виховання втраче духовно-моральну спрямованість, висуваючи на перший план прагматичні пріоритети, що суперечать основним зasadам гуманізму, справляють деструктивний вплив на відносини дітей і батьків, формують у молодого покоління викривлене уявлення про зміст сімейних ролей.

Допомогти сім'ї подолати наявний негативний стан покликані вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, взаємодіючи із сім'єю за принципом додатковості виховних впливів, залучаючи учнів до кращих надбань родинної педагогіки загалом і сімейних духовно-моральних цінностей зокрема. Однак звернення до практики педагогічних університетів засвідчує, що цим питанням у процесі професійної підготовки майбутніх учителів надається невиправдано мало уваги, знижуючи їхню готовність до організації та проведення відповідної виховної роботи з учнями.

Зважаючи на це, актуальність теми дисертаційного дослідження Є. О. Скріннік не викликає сумніву.

У роботі чітко визначений науковий апарат дослідження, сформульовані суперечності, які зумовили логіку його побудови.

Грунтовне опрацювання великого масиву літератури, системний аналіз наукових праць і нормативних документів дало дисерантці змогу розкрити сучасні наукові підходи до підготовки майбутніх учителів, окреслити стан дослідженості проблеми, довести сенситивність шкільного віку для формування сімейних духовно-моральних цінностей, встановити їх сутність на міждисциплінарному рівні.

До позитивних моментів рецензованої роботи відносимо визначення методологічних основ дослідження, зокрема акцентування на особистісному, особистісно-діяльнісному, культурологічному, аксіологічному, фамілогічному підходах, представлення провідних ознак й обґрутування доцільності базування на закладених у кожному з них ідеях.

Уточнюючи зміст ключових понять, Є. О. Скріннік цілком виправдано зупиняється на таких, як «сімейні цінності», «сімейні духовно-моральні цінності», обстоює думку про те, що результатом підготовки майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів має стати їхня готовність до реалізації відповідних завдань – складна індивідуально-психологічна властивість, що уособлюється в інтеграції теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних рис і досвіді й забезпечує високий рівень самоорганізації та ефективність педагогічної діяльності.

Зважаючи на поставлені завдання, дисерантка визначає критерії (мотиваційний, рефлексивно-самоусвідомлюваний, когнітивно-діяльнісний) та показники готовності майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Адекватно дібраний діагностичний інструментарій (бесіди, анкетування, інтерв'ювання, тестування, виконання творчих робіт, педагогічні спостереження), що використовувався під час констатувального етапу експерименту, забезпечив отримання вірогідних експериментальних даних і дав змогу виявити чотири рівні досліджуваного феномену (високий, достатній, середній і низький).

Хотілося б відзначити вдумливий підхід дисерантки до вибору педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування сімейних

духовно-моральних цінностей учнів, наголосити на їх доречності з огляду на виявлені недоліки і прорахунки традиційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах. Наголошуючи на необхідності істотного оновлення змісту, форм і методів підготовки майбутнього вчителя, Є. О. Скріннік розробляє й запроваджує зміст і технологію оптимізації цього процесу в контексті заявленої проблематики. Дієвість запропонованої технології досягалася завдяки чіткій поетапності її реалізації; використанню різноманітних, переважно активних та інтерактивних, методів; організації педагогічної практики на засадах співробітництва майбутніх учителів із спеціально підготовленими викладачами і шкільними педагогами, майбутніми сімейними лікарями і соціальними педагогами.

Вірогідність результатів контрольного зрізу підтверджена використанням комп’ютерної програми «Статистика в педагогіці» (Д. Новіков), а статистична значущість виявлених відмінностей у рівнях готовності майбутніх учителів до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів контрольної та експериментальної груп доведена за допомогою застосування критерію Пірсона χ^2 , що підтвердило доцільність і правомірність висунutoї дисеранткою гіпотези.

Основні положення та результати дисертації набули оприлюднення на науково-практичних конференціях, з яких дві міжнародного рівня; п’ять – всеукраїнського і дві – регіонального рівня.

Висновки дисертації достатньо виважені, логічні, достовірні, науково обґрунтовані й відповідають поставленим завданням.

Публікації автора та автoreферат повністю відображають основні положення й висновки дисертації, які викладено у 14 (12 одноосібних) публікаціях, з них 6 відображають основні наукові результати дисертації, 6 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи є позитивною.

Водночас хочемо зупинитися на деяких питаннях дискусійного характеру:

1. На с. 22–28 дисертації подано характеристику особистісного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, фамілогічного підходів як таких, що становлять методологічну основу дослідження. При цьому не зовсім зрозуміло, як ці підходи узгоджуються з представленим перед цим (с. 21–22) описом методологічних основ дослідження, в якому жодний з цих підходів узагалі не згадується. На с. 36 з'являється ще один новий підхід – традицієзнавчий.

2. Дисерантка повсякчас уживає як рівнозначні поняття «підготовка майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів» і «сімейне виховання», що суперечить змістовому наповненню кожного з них. Формувати означені цінності може й учитель, тоді як сімейне виховання здійснюється в сім'ї і є прерогативою батьків та інших дорослих членів родини.

3. Критерії готовності майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів не можуть бути за своїм змістом ширшими за відповідні їм показники. Крім того, слід дотримуватися чіткої ієрархічної послідовності: структура готовності (компоненти) – критерії – показники. Натомість, у дисертації компоненти згадуються в останню чергу, а оскільки вони не заявлені завданнях, чи є необхідність узагалі вести про них мову.

4. Не зрозуміло, для чого в теоретичній частині роботи та в експериментальних матеріалах стільки уваги приділено батькам, їх виховній діяльності. Адже тема стосується підготовки майбутніх учителів, а не взаємодії сім'ї та школи.

5. Цікавою і змістовою уявляється розроблена дисеранткою програма навчального курсу «Основи сімейних взаємин». Але яким чином вона стосується підготовки майбутніх учителів до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів? Її зміст орієнтований на підготовку студентів до майбутнього сімейного життя, належного виконання сімейних ролей, залишаючи поза увагою учнів та роботу з ними.

6. Подані в Додатках діагностичні матеріали розраховані на учнів (не зрозуміло якого віку), батьків і працюючих учителів. Проте не зрозуміло, по-перше, для чого проводити серед них діагностику (вони не є цільовою групою

дослідження); по-друге, де матеріали для діагностики готовності майбутніх учителів до формування сімейних духовно-моральних цінностей. У тексті дисертації згадуються бесіди, тести, спостереження. Бажано було б представити саме їх у Додатках, а у відповідному підрозділі роботи подати аналіз отриманих за їх допомогою результатів.

7. У тексті дисертації наводяться приклади різних сімейних духовно-моральних цінностей. Робота значно виграла б, якби дисерантка чітко окреслила й схарактеризувала конкретні сімейні духовно-моральні цінності, з якими майбутній учитель має бути добре обізнаний і формуванню яких слід приділяти увагу під час організації навчально-виховного процесу з учнями.

Висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані результати роблять вагомий внесок у теорію і методику виховання.

Актуальність теми, самостійність і завершеність здійсненного дослідження, наукова новизна і практична значущість одержаних результатів дають змогу зробити висновок про те, що дисертаційна робота «Підготовка майбутнього вчителя до формування сімейних духовно-моральних цінностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів» відповідає вимогам пунктів 11–15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор Скрінник Євгенія Олександровна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
Університету імені Павла Тичини

Кравченко Т. В. Кравченко